

En ny strategi för Sveriges elförsörjning

– dubbelt så snabbt till en fjärdedel
av priset.

Innehåll

Inledning	2
Centerpartiets ambitioner	3
En historisk ökad efterfrågan på el	4
Elbehovet i Sverige	4
Elektrifieringen och klimatomställning går hand i hand	5
Sveriges elsystem är unikt	6
Kärnkraft – behövs den?	7
Vad behövs när det inte blåser eller när solen inte skiner?	9
Vad är energilagring?	10
Farlig ledning – Centerpartiets kritik mot utredningens förslag om finansiering av ny kärnkraft	10
Centerpartiets förslag	11
Vattenkraft	11
Kraftvärme	12
Vindkraft	13
<i>Landbaserad</i>	13
<i>Havsbaserad</i>	14
Solkraft	15
Kärnkraft	16
Energieffektivisering	17
Flexibilitet	18
Nytt marknadsverktyg: Elgarantisystem	19
Slutord	20

Inledning

Vi står inför ett helt nytt säkerhetsläge i Sverige och Europa, kanske det allvarligaste sedan andra världskriget. Nya utmaningar kräver att vi prioriterar samhällets resurser och använder våra gemensamma medel med stor eftertanke. Det är oansvarigt att i detta läge öka Sveriges statsskuld med hundratals miljarder på subventioner på en enda dyr modell när vi i stället skulle kunna stärka Sveriges energiförsörjning **dubbelt så snabbt till en fjärdedel av priset.**

Centerpartiet vill kraftigt bygga ut produktionen av fossilfri elproduktion, för vår säkerhet, för sänkta elräkningar, för att växla upp klimatarbetet och för att se till att Sverige kan fortsätta växa och skapa nya gröna jobb i hela landet. För att lyckas med omställningen till ett hållbart samhälle måste vi ställa om från smutsig olja till grön energi.

Centerpartiet har länge varit en drivande kraft för en långsiktig och ambitiös energipolitik. Ibland kommer det behövas större politiskt ledarskap, som för att se till att tillståndsprocesserna skyndas på. I andra fall gör beslutsfattare bäst i att låta marknaden styra mot billigast och bästa tekniska lösningar.

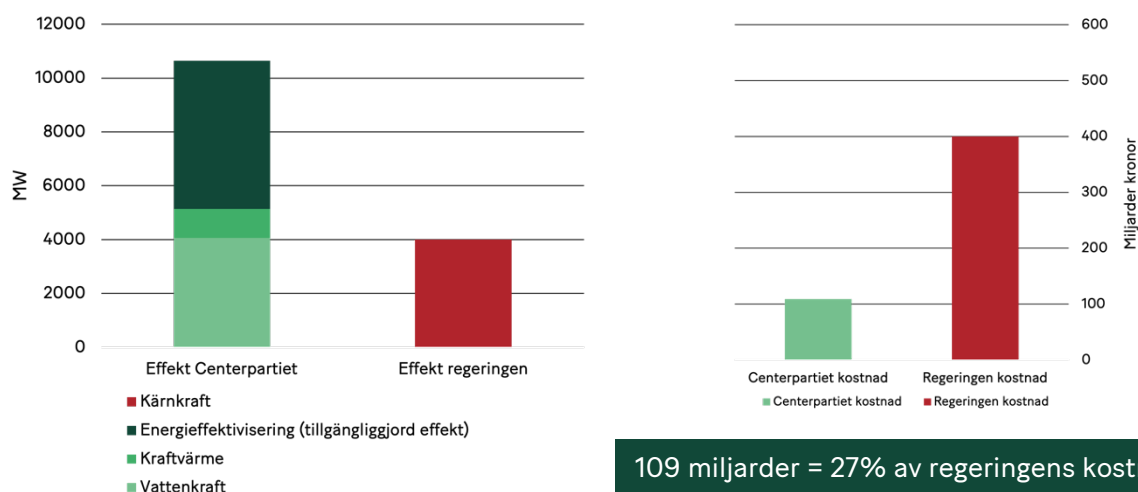
För Centerpartiet är det viktigt att låta politiken ta lärdom av historien, samtidigt som vi blickar mot framtiden när vi formulerar vår politik. När det kommer till energiområdet är det särskilt viktigt att inte bli nostalgisk över det förflutna, eftersom teknikutvecklingen går snabbt. Denna teknikutveckling pressar också priserna för att producera el från hållbara källor. Priset på el från solceller har fallit med mer än 80 procent sedan 2010, och nästan lika snabbt har kostnaden fallit för en rad andra nya tekniker, allt ifrån vindkraft till batterilager. Teknikutvecklingen går fort och när produktionen skalas upp runt om i världen sjunker priset snabbt.

Det är också därför som Centerpartiet värnar om en teknikneutral politik på riktigt, så länge som de klimatskadliga utsläppen inte ökar. Bakom ordet "teknikneutral" finns en idé om att göra saker så billigt och effektivt som möjligt, i stället för att utesluta alla kraftslag utom ett. Det är det bästa sättet att få mer fossilfri el och ett robust elsystem som förmår leverera el dygnet runt till hela Sverige utan att tvinga på svenskarna dyrare el. Beslutsfattare gör bäst i att lyssna på forskare, investerare och företag hur svensk elförsörjning kan byggas - snabbast, billigast och med minst skada på klimat och miljö.

Centerpartiets ambitioner

1. Vi ska bygga ut tillräckligt med el för att stärka Sveriges motståndskraft i ett nytt säkerhetsläge
2. Vi ska tillgodose en ökad efterfrågan på el i tid, så att Sverige ska bli världsledande i klimatomställningen
3. Elsystemet ska vara robust och motståndskraftigt
4. Elen ska fortsatt möjliggöra konkurrenskraftiga affärsmodeller och billig hushållsel
5. Ett produktionsmål till 2030 och 2035 ska antas
6. Marknaden ska styra vilka kraftslag som byggs, inte politiker
7. Marknaden ska kompletteras med en ny teknikneutral mekanism som prissätter och ersätter extra effekt som flexibelt kan bidra i bristlägen för att kapa pristopparna
8. Politiken ska fokusera på möjliggörande lagstiftning: ex. acceptansfrågor och tillståndsprocesser

Utöver dessa bärande principer anser vi att det är viktigt att rikta stöd till åtgärder där marknaden inte har tillräckligt med muskler för att växla upp. Vi vill inte som regeringen skriva en blank check till kärnkraften. I den här rapporten visar vi att det finns andra möjligheter för Sveriges elförsörjning som fyller samma funktion som den kärnkraften är tänkt att göra, som kan ge lika mycket effekt, men till en fjärdedel av priset, och vara på plats dubbelt så snabbt. Centerpartiets förslag är inte att ge riktade subventioner till enskilda kraftslag, utan denna rapport visar att det finns stor potential att lösa utmaningarna mer kostnadseffektivt. Det handlar bland annat om att skala upp kraftvärmen, som är viktig i söder, liksom åtgärder som utökar vattenkraften i norr. På så sätt kan det ökade elbehovet mötas. Det visar också att genom en teknikneutral ansats får vi ett betydligt mer ansvarsfullt nyttjande av skattebetalarnas pengar.

109 miljarder = 27% av regeringens kostnad.

En historisk ökad efterfrågan på el

Elbehovet i Sverige

För att ställa om, växa och för att stärka energiförsörjningen kommer Sverige att behöva mycket mer el. Vi behöver den snabbt, och den måste vara fossilfri. SKGS, den samarbetsorganisation som representerar skogsbranschen, kemiindustrin, gruvnäringen och järn- och stålindustrin menar att energibehovet är än mer akut. Till 2035 väntas behovet öka med hela 88 TWh, jämfört med dagens totala användning som uppgår till 140 TWh/år. Till år 2045 kan elbehovet mer än dubblas, jämfört med dagens behov.¹

Trots bakslag under våren 2025 så är den gröna industrins utveckling stark i norra Sverige men även andra delar av landet behöver el för att utvecklas och för att locka investeringar och nyetableringar. Görs inte detta riskerar gröna jobb att hotas och potentiella nya jobb kommer flytta till andra länder. I en rapport från Industrirådet från 2023 menar de att den gröna industriomställningen kan skapa 50 000 nya jobb i Sverige.² Det kan vara en analys i underkant då region Norrbottens egen rapport ser möjlighet till 20 000 nya arbetstillfällen bara i region Norrbotten innan 2030 med anledning av de industrisatsningar som just nu håller på att utvecklas.³

I Västra Götaland varnar regionen för att minst 10 000 jobb hotas kring år 2030 om inte elen kan levereras, både befintliga jobb och uteblivna nyetableringar hotas.⁴ Sydsvenska Handelskammaren har också räknat på att om fler planerade elprojekt går samma öde till mötes som den stoppade stora vindkraftsparken på Kriegers flak så kan Sverige gå miste om miljardinvesteringar och hundratusentals arbetstillfällen till 2030. Resultatet av effektbristen syns redan nu i Sydsverige, och man räknar att effektbristen redan idag resulterar i 4 500 förlorade årtidsarbetstillfällen i regionen.⁵ Några projekt har skjutits ett par år framåt i tiden, men omställningen kommer att ske. Om vi inte lyckas med att säkra elförsörjningen på kort sikt riskerar vi dels att förlora befintliga jobb i industrier som är beroende av el för att utvecklas, men vi förlorar även styrfart i den gröna industriomställningen och framtida jobb som skulle kunna bidra till att minska arbetslösheten står även dem på spel.

¹ https://www.energiforetagen.se/493642/globalassets/dokument/gap-rapport-handlingsplan/sveriges-elbehov-2045_vers230307.pdf

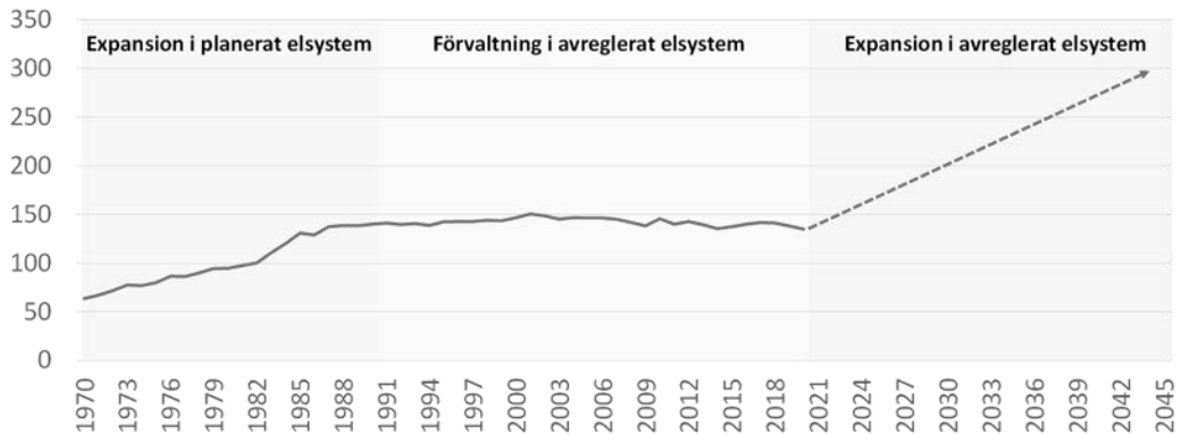
² https://www.industriradet.se/wp-content/uploads/INDR_RAPPORT_2023_V8_WEB26.pdf

³ <https://utvecklanorrbotten.se/media/gy5gswho/gron-industrialisering-nb-webb.pdf>

⁴ <https://www.vgregion.se/regional-utveckling/omraden/miljo-och-klimat/klimat/radet-for-industrins-omstallning-i-vastra-gotaland/>

⁵ <https://handelskammaren.com/2024/09/04/mer-skansk-el-ger-190-000-jobb-i-hela-sverige/>

Kraftigt ökande elanvändning enligt prognoser⁶

Källa: Regeringskansliet.

Elektrifieringen och klimatomställning går hand i hand

För Centerpartiet är det en självklarhet att vi ska klara klimatmålen – EU:s klimatmål, de nationella klimatmålen och Parisavtalet. Då är det helt avgörande att öka elektrifieringen, alltså att ersätta användningen av fossila bränslen med ren el i industriprocesser eller som drivmedel i transportsektorn. Det är klimatomställningen och potentialen för sänkta kostnader samt ökad lönsamhet som driver elektrifieringen.⁷

Som exempel skapade SSAB, LKAB and Vattenfall år 2016 ett projekt med mål att ersätta koks, som traditionellt används för malmbaserad ståltillverkning, med vätgas. Det fossilfria stålet ska tillverkas från 2035 och processen har potential att minska Sveriges utsläpp med 10 procent. Att fortsätta som idag är inget alternativ eftersom EU:s utsläppshandel slutar ge utsläppsrätter efter 2039 och det då inte finns någon möjlighet för industrin att släppa ut fossil koldioxid. Elektrifieringen, konkurrenskraften och klimatomställningen går därför hand i hand.⁸

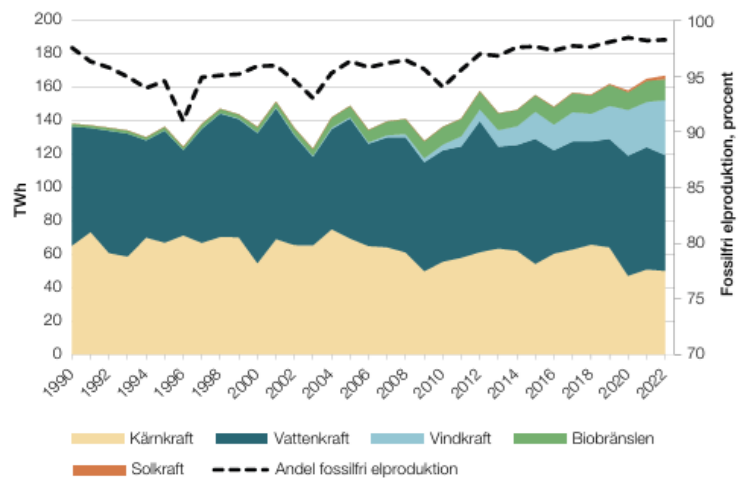
⁶ Regeringskansliet, Energipolitikens långsiktiga inriktning (Prop. 2023/24:105)

⁷ <https://energimyndigheten.a-w2m.se/System/TemplateView.aspx?p=Arkitektkopia&id=bc912c1c01734cc89398698f864da60a&q=2021:28&lstqty=1>

⁸ <https://www.energiforetagen.se/energifakta/elssystemet/elektrifiering/>

Sveriges elsystem är unikt

Sverige har en unik utgångspunkt i omställningen. Energisektorn står nämligen globalt sett för 80 procent av de fossila utsläppen, och även om utsläppen från drivmedelssektorn ökar så är utsläppen från elsystemet i Sverige nära obefintliga. Det gör Sverige till ett attraktivt land att etablera sin verksamhet i, eftersom vår fossilfria och billiga el gör företagen hållbara och lönsamma. Det vill vi ta tillvara och utveckla. Sverige är också unikt så till vida att vi har ett av Europas lägsta elpriser⁹. Detta har betydelse när vi räknar ut hur ett framtida elsystem kan bli så lönsamt som möjligt.

Figur 3. Fossilfri elproduktion, TWh (vänster axel) och andel fossilfri elproduktion (ej normalårskorrigerad) i förhållande till total elproduktion, procent 1990–2022.

Källa: Energimyndigheten, Beräkningar på Årliga energibalanser.

” Vår fossilfria och billiga el gör företagen hållbara och lönsamma.

Sveriges elpris förväntas ligga mellan 40 och 60 öre från 2025 till 2050. Länder som idag bygger kärnkraft har betydligt högre snittpriser på el liksom högre andel fossilt i elsystemet. Med låga elpriser blir det snabbt olönsamt för den elproduktion som har höga drifts- och kapitalkostnader, eftersom man inte får tillräckligt betalt för elen för att kunna räkna hem stora investeringar. Det är därför som vi går mot ett system med produktionsslag med låga omkostnader, som vattenkraft, vind- och solkraft. Dessa pressar också priserna ytterligare eftersom det inte krävs något bränsle för att producera el, sol, vind och vatten är ju resurser som är gratis. Det är inte konstigare än att bagaren skulle kunna sälja billigare bröd, om mjölet var kostnadsfritt. Det är detta som gjort att kraftslag som behöver många driftstimmar, så kallad baskraft, för att räkna hem sin investering får utmaningar med lönsamheten. Denna nya situation gör att det inte är baskraft det svenska elsystemet i första hand behöver, utan flexibel kraft som på ett kostnadseffektivt kan täcka upp under den tid de billigaste kraftslagen inte levererar.

⁹ <https://www.energiforetagen.se/pressrum/pressmeddelanden/2025/nytt-rekord-svensk-el-till-99-procent-fossilfri/>

Elmarknad och prissättning på el

Sverige och Europa har idag avreglerade elmarknader, vilket innebär att el handlas under fri konkurrens. Syftet med detta är att resurserna ska nyttjas så effektivt som möjligt. Men det finns vissa begränsningar i den fria konkurrensen eftersom det alltid måste vara balans mellan elförbrukning och elproduktion. Elnätet och förmågan att transportera elen dit den behövs påverkar därför elpriset.

Det finns andra saker som påverkar elpriset, som hur mycket el som produceras och hur stor efterfrågan är. Det är därför elpriset kan vara som högst en kall vinterdag klockan 17.00 när alla kommer hem och ska laga mat.¹⁰

Kärnkraft – behövs den?

När det talas om behovet av kärnkraft menas egentligen behov av kärnkraftens *förmågor*. Kärnkraften bidrar med baskraft, alltså planerbar energi som produceras mer eller mindre konstant, dygnet runt, året runt. Men det är inte bara kärnkraft som kan bidra med baskraft, både vattenkraft och kraftvärme bidrar idag med viktig baskraft.

Det finns flertalet forskare som har skapat modeller på elsystem som inte inkluderar kärnkraft i Sverige. I en nyligen publicerad studie från Chalmers går det att konstatera att vi kan möta efterfrågan på el i ett elsystem med betydande andel väderberoende elproduktion utan kärnkraft. Variationer som uppkommer, som när efterfrågan är extra hög eller när vinden inte blåser går att möta med andra lösningar på ett kostnadseffektivt sätt. Det kan handla om åtgärder som flexibel produktion och konsumtion, (som vattenkraft, kraftvärme, biogasturbiner eller smarta hemlösningar), vätgaslager eller batterier.

Systemet blir dyrare i de fall där kärnkraft eller havsbaserad vindkraft tvingas in, alltså om det sker genom att staten betalar för att bygga ut produktionen, så kallade subventioner. Anledningen till att kärnkraftverk inte kan byggas enligt samma premisser som tidigare är för att Sverige idag har en avreglerad elmarknad med mer varierande elpriser.¹¹ Därför behövs en modell som garanterar ett elpris för att det ska räknas som lönsamt för den som vill bygga kärnkraft, på bekostnad av marknadsmekanismerna och finansierat av skattebetalarna.

¹⁰ <https://www.svk.se/om-kraftsystemet/om-elmarknaden/>

¹¹ https://research.chalmers.se/publication/536840/file/536840_Fulltext.pdf

Många pratar om hur mycket dyrare systemet blir med mer vindkraft eftersom vindkraften skapar stora behov av stödtjänster. Underlagsrapporten till regeringens utredning om finansiering av kärnkraft visar att vindkraften år 2035 skulle betala 1 öre extra per kWh för ökat behov av svängmassa och små kärnkraftverk skulle få 1 öre/kWh för den svängmassa som levereras. Nettobidraget till balanseringen är osäkert för stora kärnkraftverk eftersom de bidrar med mycket svängmassa, men orsakar även stora störningar när de snabbstoppas.¹² Slutsatsen är att stödtjänster är relativt billiga att tillhandahålla och att kärnkraften inte är nämnvärt förfördelad jämfört med andra kraftslag i sammanhanget. Även med kostnad för stödtjänster och andra nyttor inkluderat står sig prisnivåerna för ny elproduktion nedan stadigt.

Genomsnittliga kostnader för att öka olika typer av elproduktion (2024)¹³

Kraftslag	Öre/kWh
<i>Landbaserad vind</i>	30-50
<i>Uppgraderingar vatten- och kärnkraft</i>	40
<i>Solkraft</i>	45-50
<i>Havsbaserad vind</i>	60-80
<i>Ny kärnkraft</i>	90-180
<i>Värmekraft</i>	>150

En annan studie från KTH gör skillnad på ny och befintlig kärnkraft och menar att den befintliga kärnkraften bidrar med klimatnytta så länge den kan drivas vidare med lönsamhet och på ett säkert sätt. Men för att klara klimatmålen måste elproduktionen byggas ut snabbare än de ledtider som nya kärnkraftverk kännetecknas med.¹⁴

Med stora mängder sol- och vindkraft behövs andra investeringar i elsystemet som kan bli kostsamma för att hjälpa till att göra systemet robust, men totalkostnaden för ett sådant system kommer likväl bli lägre de närmaste decennierna än den merkostnad som ett alternativ med storskalig ny kärnkraft innebär.¹⁵

Det är många parametrar utöver själva energislaget som spelar in när man räknar på totalkostnad för elsystemet – som elnätskostnad, omvärldspriser, kostnad för systembalansering och behov av stödtjänster som flexibilitet eller energilagring. Med så många rörliga faktorer som ligger utanför politikens makt kan det bli svårt att veta vilka effekter enskilda beslut får för de samlade kostnaderna. Det är just därför som

¹² <https://www.ifn.se/media/wkwj1cdv/2024-holmberg-den-svenska-elmarknaden.pdf>

¹³ *En teknikneutral elmarknad – med en effektiv elmarknadsdesign och nättariffstruktur* Pär Holmberg och Thomas P. Tangerås

<https://snsse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2023/09/en-teknikneutral-elmarknad.pdf>

¹⁴ <https://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:1422919/FULLTEXT01.pdf>

¹⁵ <https://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:1422919/FULLTEXT01.pdf>

Centerpartiets övergripande mål är att utreda *vilket* system som är billigast och kan byggas ut snabbast samtidigt som vi låter marknaden styra i möjligaste mån.

Fokus ska vara på att lösa de problem som marknaden själv inte klarar av att hantera snarare än att peka ut ett kraftslag som favorit att få riktade subventioner. Sveriges skattebetalare förtjänar att veta hur man får mest el per krona.

Vad behövs när det inte blåser eller när solen inte skiner?

Det finns många förutsägbara och oförutsägbara avbrott som kan tänkas uppkomma i vårt elsystem, som när det blir isläggning på vattenkraftsmagasin, en ledning havererar, ett kärnkraftverk snabbstoppas eller när elkonsumtionen blir högre än väntat. Med en allt högre andel väderberoende kraft blir det än viktigare att säkerställa att systemet täcker upp de timmar det riskerar att bli brist, som idag uppgår till omkring 200 timmar om året. Men det betyder inte att vi måste skapa en lösning för årets alla timmar. Det är mycket mer rationellt att skapa marginaler för de dagar när kylan slår till och vinden är stilla genom kompletterande tekniker. Det är inte konstigare än att vi inte behöver anlita snöröjare året om, det snöar ju väldigt sällan i juli.

De kompletterade tekniker som idag existerar, utan att ha införlivats i någon nämnvärd grad i elsystemet, har olika teknisk mognadsgrad, men de inkluderar 1) biogasturbiner; 2) flexibel användning (man förskjuter sin elanvändning i tid och kan få betalt för att vara flexibel); 3) elbilars batterier s.k. "Vehicle 2 Grid"¹⁶; 4) batterier; 5) vätgaslager.¹⁷ Den största potentialen på kort sikt, vilket visas nedan torde dock finnas i befintlig vattenkraft och kraftvärme samt energieffektivisering, när det gäller att överbrygga längre perioder med mindre vind och sol.

Ett annat alternativ är import. Importen har sjunkit stadigt det senaste decenniet och är ofta ett effektivt sätt att hantera eventuellt underskott. Den finns alltså många tekniska lösningar för att hantera bristsituationer som inte inkluderar byggande av ny elproduktion. Modeller som bygger på scenario med förnybart och

¹⁶ I Sverige har vi för närvarande 5 miljoner personbilar. Om 1 miljon av dessa kan mata in 3-fas-el vid 230 V så blir det en total kapacitet om 11000 MW

¹⁷ <https://snsse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2025/01/konjunkturadets-rapport-2025-investeringar-i-elproduktion-for-en-hallbar-energiomstallning.pdf>

energilagring har också formulerats av såväl energimyndigheten och Svenska kraftnät. Vi är öppna för mer kärnkraft, men denna rapport visar att den inte är den absoluta nödvändighet som regeringen gör gällande.

Vad är energilagring?

Energilager är en anläggning som förmår flytta elproduktion över tid. Det kan gälla kortare perioder eller på längre sikt, över hela säsonger. Exempel på energilagring är vattenkraftens magasin, batterier, eller lager av biogas för turbiner. De producerar inget själv, men kan lagra el de timmar det är överskott som sedan kan användas när efterfrågan är större. På så sätt kan priserna också jämnas ut.

I Sverige ökar andelen batterier snabbt. År 2024 väntas batterikapaciteten fyrdubblas till 2 200 mWh under 2024, vilket motsvarar effekten i två stora kärnkraftsreaktorer. En viktig anledning är att kostnaderna minskat med ungefär 80 procent på tio år.¹⁸ Till det kommer de miljontals elbilsbatterier som väntas finnas i många hem de kommande decennierna och som kan bidra med mycket stor effekt på upp till timbasis.¹⁹ Batterilagring möjliggör kortare energilagring medan exempelvis vattenkraftens dammar möjliggör längre energilagring, över hela säsonger.

Farlig ledning – Centerpartiets kritik mot utredningens förslag om finansiering av ny kärnkraft

Centerpartiet ställer sig inte kritisk mot ny kärnkraft som sådan men är kritisk mot de omfattande statliga subventioner som föreslås för att bygga ny kärnkraft i föreslagen modell. Förslagen kommer medföra att andra kraftslag kommer att missgynnas kraftigt. Centerpartiet är både kritisk mot de omfattande lånen som staten utfärdar samt lösenpriset som väntas bli långt mer kostsamt än utredningen beräknar. Att dessutom garantera bolagens vinst riskerar att bli oerhört dyrt.

Att låsa in så stora resurser och öka statsskulden så mycket under rådande säkerhetsläge är oansvarigt. Konsekvensanalysen av detta är undermålig, vilket en stor mängd remissinstanser påpekat och den kritik som Riksrevisionen tidigare

¹⁸ Lazard (2024). Lazard's levelized cost of energy analysis – version 17.0

¹⁹ <https://powercircle.org/flexpotentialer2030.pdf>

riktat mot föregående regeringars energipolitik torde i än högre grad träffa dessa förslag.

Centerpartiet riktar också skarp kritik mot det faktum att regeringen fortfarande inte har några förslag som ökar energiproduktionen på kort sikt. Detta trots att ett ökat elbehov väntas redan kommande år.

- Räknat på Vattenfalls siffror och mer korrekta elpriser 2045 samt att regeringen vill bygga fler reaktorer är det rimligt att anta att den nya elskatten landa på minst 2000kr/år för en normalvilla. Hela Sverige kommer få betala för subventionerna av kärnkraften genom högre elpriser.
- För pengarna som lånas om 4 reaktorer ska byggas hade varannan bil i Sverige direkt kunnat skrotas och bytas ut till en ny elbil. Det är en enorm belastning av statsfinanserna i ett läge när försvar och infrastruktur måste byggas ut snabbt. 400 miljarder är tre gånger så mycket som hela Sveriges årliga försvarsbudget.
- Om ett kraftslag subventioneras så omfattande, och därmed konkurrerar ut övriga med hjälp av skattebetalarnas pengar i framtiden, kommer utbyggnaden av andra kraftslag bromsas i närtid, marknaden vältras på ända och priserna stiga. Detta är också något som flera av expertinstanserna påpekat i sina remissvar på regeringens utredning om kärnkraftens finansiering.

Centerpartiets förslag

Utöver nedan punkter, se tidigare förslag från Centerpartiet [här](#).

Vattenkraft

Vattenkraften står för nästan hälften av Sveriges elproduktion, och är vår största elkälla.²⁰ Den är både planerbar och reglerbar, vilket gör det möjligt för oss att inkludera stora mängder sol- och vindkraft. Men inga större investeringar har gjorts i vattenkraften i Sverige på över 30 år. Medan vind- och solkraft har byggts ut kraftigt, har vattenkraftens kapacitet i stort varit oförändrad sedan 1990.

Men en ny rapport visar att vi redan till 2035 kan nå en effektökning som motsvarar mer än en hel kärnkraftsreaktor, till en fjärdedel av priset. Åtgärderna som föreslås i rapporten kan börja ge effekt redan om tre–fem år och ge en effektökning till 2035

²⁰ <https://www.energimyndigheten.se/energisystem-och-analys/elproduktion/vattenkraft/>

som motsvarar 80 procent av Stockholms behov. Dessa förbättringar kan ske utan stora ingrepp i natur och miljö, eftersom inga nya kraftverk byggs och de outbyggda älvarna kan förbli orörda. Den totala identifierade potentialen är 4 000 MW, vilket motsvarar 370 000 hushåll eller ungefär 4 kärnkraftsreaktorer. Om tillståndsprocesserna påskyndas kan effekthöjningarna genomföras tidigare än så.²¹

- Potentialen per elprisområde är 40 MW i södra Sverige (SE4), 350 MW i Mellansverige (SE3), 2 400 MW i södra Norrland (SE2) och 1 200 MW i norra Norrland (SE1)
- Effekthöjningen skapas genom att bygga bort flaskhalsar i Sveriges största älvar och renovera stor- och småskaliga stationer med investeringsbehov relaterat till ålder
- Effektbalansen för elsystemet skulle förbättras, effektunderskottet kan minska med 75 procent, cirka 2 500 MW.

Centerpartiets förslag

- Återinför skyndsamt miljöprövningarna för vattenkraften och genomför konkreta undantag i linje med hur övriga länder hanterat exempelvis Kraftigt Modifierat Vatten (KMV), inte minst för den småskaliga vattenkraften.
- Snabbtred förslagen om en effekthöjning av befintlig vattenkraft.
- Tydliggör för länsstyrelserna att de ska värna befintlig fossilfri energiproduktion och bejaka utbyggnadspotential.

Kraftvärme

Kraftvärmens står idag för omkring 9 procent av Sveriges totala elproduktion. Genom förbränning av skogsrester som flis eller avfall produceras fjärrvärme och el. Fjärrvärmens står för en stor del av den svenska uppvärmningen och avlastar elsystemet genom att företag och hushåll inte behöver egna el-baserade lösningar för uppvärmningen. Elproduktionen vid dessa kraftverk är också betydande. Kraftvärmens gör alltså dubbel nytta i det svenska energisystemet. Kraftvärmens har ökat successivt men trenden har stannat av under de senaste åren.²²

Energimyndigheten har tagit fram en fjärrvärme- och kraftvärmestrategi samt potentialrapport som visar att det finns en lönsam utbyggnadspotential på ungefär 800 MW och att ytterligare 1 000 MW sannolikt skulle vara samhällsekonomiskt lönsam, vilket motsvarar närmare två kärnkraftsreaktorer till en kostnad om bara 3-4

²¹ <https://www.sverigesingenjorer.se/opinion-och-press/nyheter/mer-effekt-fran-vattenkraften-moter-behovet-av-el/>

²² https://www.sweco.se/wp-content/uploads/sites/3/2022/11/Sweco_Elpriset-i-Sverige_2023.pdf

miljarder kronor.²³ Rapporten visar också att det finns stora systemnyttor och ekonomiska vinster i storleksordningen 100–130 miljarder kronor att bibehålla kraftvärmens och på 85–115 miljarder kronor att bibehålla fjärrvärmens fram till 2050.²⁴ Det finns enligt Skogsstyrelsen en potential på 15 terawattimmar per år för att på ett hållbart sätt öka uttaget av skogsrester, vilket kraftigt skulle sänka priset.²⁵

Stigande fjärrvärmepriser riskerar idag att gynna alternativa lösningar trots att detta inte är lönsamt ur ett samhällsperspektiv, eftersom det skulle kräva ett massivt utbyggt elnät och spä på de utmaningarna Sverige har i elsystemet en kall vinterdag.

Regeringens återkommande höjningar av elskatten förvärrar problemet eftersom bolagen drabbas av en hög beskattning trots låga elpriser, vilket omöjliggör ett nyttjande av värmepumpar i de situationer då vi har överskott på el för att sedan lagra värmen. När elpriset är högt och mer el behöver komma in i systemet kan bolagen istället producera än mer el än vad de i dag gör. På så sätt sparas också det värdefulla biobränslet både till användning i andra sektorer som behöver ställa om och till timmar med högre elpris. Samtidigt får kunderna lägre fjärrvärmepriser. En stor vinst både för den enskilda, för bolagen och för samhället.

Centerpartiets förslag

- Genomför förslagen i energimyndighetens fjärrvärme och kraftvärmestrategi.
- Sänk elskatten vid produktion av fjärrvärme.

Vindkraft

Landbaserad

I Energimyndighetens samtliga långtidsscenarier av energisystemets utveckling förväntas utbyggnaden av vindkraft främst ske på land. Det är inte så konstigt, eftersom vindkraften på land är det kraftslag som är billigast att och som snabbt kan byggas i stor skala. Fram till år 2027 är ytterligare cirka 8 terawattimmar under

²³ <https://energimyndigheten.a-w2m.se/System/TemplateView.aspx?p=arkitektkopia&id=f1c0da4c1de046f9bb8e02110a843234&l=t&cat=%2FEffektiv%20energianv%C3%A4ndning&lstqty=1>

²⁴ https://www.energimyndigheten.se/496032/contentassets/f7846dde19cc4a26acd415ad267377cb/en-strategi-for-fjarrvarme-och-kraftvarme-och-kartlaggning-av-potential-er-2023_14.pdf

²⁵ <https://www.energinheter.se/20240308/30973/sa-vill-energimyndigheten-starka-kraft-och-fjarrvarmen>

byggnation,²⁶ och redan i år väntas den sammanlagda produktionen från vind nå 50 terawattimmar²⁷.

På senare år har dock allt fler vindkraftsprojekt stoppats av kommuner som använder sin vetorätt, vilket gör att utbyggnadstakten väntas minska. Studier visar att det främst är Tidöpartiernas kommunpolitiker som blockerar utbyggnaden.²⁸ I dagsläget har det inte heller beviljats tillräckligt med tillstånd för att kunna ha samma utbyggnadstakt efter 2025. För att möta ett ökande elbehov behövs incitament för utbyggnaden av vindkraft. Men också för att klara omställningen behöver byggtakten vara fortsatt hög, menar Energimyndigheten²⁹.

Det råder inte brist på intresse hos de som vill bygga, hos Svenska kraftnät finns idag ansökningar om anslutning av vindkraft fram till 2029 som skulle täcka hela Sveriges maximala kapacitetsbehov och mer därtill.³⁰

Havsbaserad

Den ekonomiska potentialen, alltså havsbaserad vind som skulle byggas ut relativt kostnadseffektivt uppgår till 300 TWh. Förra året avslag regeringen 13 havsbaserade vindkraftsprojekt i Östersjön. Dessa projekt motsvarade tillsammans cirka 140 terawattimmar (TWh) årlig elproduktion, alltså ungefär lika mycket el som vi idag använder på ett helt år. Projekten hade kunnat börja leverera el till systemet inom 10–15 år.³¹

Centerpartiets förslag

- Inför villkorade tillstånd från försvarsmakten.
- Låt fastighetsskatten tillfalla kommunens budget direkt.
- Det kommunala vetot ska motiveras och avges tidigt i processen.
- Bygg ut anslutningspunkter i stamnätet till all fossilfria elproduktion.
- Inför skyndsamt ett nytt ansökningsförfarande för den havsbaserade vindkraften.

²⁶ <https://www.energimyndigheten.se/48ea22/globalassets/statistik/prognoser-och-scenarier/langsiktiga-scenarier/uppdaterade-langsiktiga-scenarier-2023.pdf>

²⁷ <https://www.energimyndigheten.se/energisystem-och-analys/elproduktion/vindkraft/produktion-och-utbyggnad/>

²⁸ https://research.chalmers.se/publication/537949/file/537949_Fulltext.pdf

²⁹ <https://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2023/fortsatt-snabb-utbyggnad-av-vindkraften--kravs-for-omstallning/>

³⁰ <https://www.nyteknik.se/sponsrad/vindkraftens-avgorande-roll-i-omstallningen/955647>

³¹ Havsbaserad vindkraft - potential och kostnader, En rapport till Energimyndigheten (2017)

Solkraft

I Svenska kraftnäts långsiktiga scenarier uppgår produktionen till 7-15 TWh 2035. Under 2023 installerades över 100 000 nätanslutna solcellsanläggningar. Nyanslutningen 2023 innebar att den installerade effekten ökade med nästan 70 procent jämfört med 2022. Solcellsanläggningarna producerar nästan lika mycket el som används i hela Uppsala län under ett år, det vill säga cirka 3 TWh.³²

Just nu väntar solparker på 20TWh, motsvarade två hela kärnkraftsreaktorer på besked om tillstånd.³³ I ett scenario om totalt 12 TWh solkraft skulle man behöva en markyta om omkring 16 000 hektar, Det är ungefär hälften av den yta som Sveriges golfbanor täcker. Samtidigt kan man jämföra detta med Tyskland, där solkraftsproduktionen idag uppgår till över 50 TWh per år.³⁴

Solparkerna byggs utan subventioner, rekordsnabbt och i delar av landet som desperat behöver mer elproduktion. Solkraften kan snabbt pressa elpriserna som drabbar både företag och hushåll. Enligt Sweco pressar solkraften elpriset ungefär lika mycket som motsvarande produktion från kärnkraft eller havsvind. En solcellsanläggning kan byggas och anslutas till elnätet på 12–18 månader. En ökad svensk elproduktion, inte minst i södra Sverige, minskar dessutom Europas beroende av rysk olja och gas om vi kan fortsätta exportera el till kontinenten.

Men det finns dessvärre idag ett juridiskt moment 22 för den som vill bygga solcellspark. Aktören måste bevisa att det inte skulle gå att i stället bygga vindkraft på marken som tas i anspråk, vilket skapar en hierarki mellan kraftslagen. Det är som om Volvo skulle behöva bevisa att det inte är bättre att de producerar cyklar i stället för bilar. Det är självklart orimligt och skapar onödiga hinder.

Idag kan ägare av solceller för mikroproduktion få skattereduktion för såld solel på 60 öre per kWh. Regeringen vill ta bort denna möjlighet från 2026, vilket Centerpartiet motsätter sig. Om skattereduktionen försvinner minskar lönsamheten för solceller drastiskt och minskar utbyggnadstakten i ett läge där mer decentraliserad kraft behövs.

³² <https://www.energimyndigheten.se/energisystem-och-analys/nulaget-i-energisystemet/energiindikatorer/>

³³ https://www.solparker.com/_files/ugd/94f4eb_49c6d813b31b4de99738e9fcd77e6093.pdf

³⁴ https://www.sweco.se/wp-content/uploads/sites/3/2022/11/Sweco_Elpriset-i-Sverige_2023.pdf

Centerpartiets förslag

- Förtydliga i instruktionen till länsstyrelserna att de ska verka för ny fossilfri kraftproduktion, oberoende kraftslag.
- Behåll skattereduktion för såld solel.

Kärnkraft

Kärnkraften stod för 29 procent av den totala elproduktionen under 2024. Kärnkraftens minskande andel av svensk elförsörjning är ett resultat av att flertalet reaktorer tagits ur drift. I dagsläget återstår sex reaktorer fördelade på tre anläggningar, tre i Forsmark, två i Ringhals och en i Oskarshamn.³⁵

Baserat på priserna i elområde 3 under de senaste fem åren torde effekthöjningar och livstidsförlängningar i befintlig kärnkraft vara lönsamma. Effekthöjningar har gjorts vid ett flertal tillfällen, men också försenats eller lagts på is eftersom hela nätanslutningen behövt finansieras av elproducenterna. Ny storskalig kärnkraft är däremot inte lönsamt baserat på dagens marknadsmässiga förutsättningar, inte ens i SE 4, där elpriset är högre.³⁶

Det är därmed svårt att beräkna hur mycket ny kärnkraft som kan tillkomma utan politiska beslut och styrmedel. I regeringens utredning kostar kärnkraften närmare 400 miljarder kronor för 4 000 till 6 000 megawatt, vilket motsvarar ca 4-5 kärnkraftsreaktorer.³⁷ Samtidigt har kritik framförts att kostnaderna är i underkant. Eftersom den politiska ambitionen uppgår till 10 nya verk bör kostnaden åtminstone fördubblas.

En överhängande risk med regeringens massiva subventioner för ny kärnkraft är att andra investeringar slås ut. Det gäller inte bara förnybara kraftslag utan livstidsförlängningarna av befintliga kärnkraftsreaktorer har bedömts ligga i farozonen för att genomföras, trots att de är betydligt mer kostnadseffektiva än nya reaktorer. Det är bara ett i raden av exempel på hur storskaliga riktade subventioner snedvrider marknaden på skattebetalarnas bekostnad.

³⁵ <https://www.energimyndigheten.se/energisystem-och-analys/nulaget-i-energisystemet/energiindikatorer/>

³⁶ <https://snsse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2025/01/konjunkturradets-rapport-2025-investeringar-i-elproduktion-for-en-hallbar-energiomstallning.pdf>

³⁷ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2024/08/finansiering-och-riskdelning-vid-investeringar-i-ny-karnkraft/>

Centerpartiets förslag

- Ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut ledningskapaciteten för att öka effekten från befintlig kärnkraft
- Utred lönsamhetspotentialen att livstidsförlänga befintlig kärnkraft efter år 2040 givet att miljö- och säkerhetskrav kan upprätthållas

Energieffektivisering

Utöver att möta ett ökat elbehov med mer elproduktion finns viktiga åtgärder att genomföra redan idag som kan spara på energi, ge snabba kostnadsminskningar och minska kostnaderna för hela systemet. Energimyndigheten har räknat att den lönsamma potentialen för energieffektivisering uppgår till 20-25 TWh till 2030. Det är ungefär var femte kWh vi idag använder.

Vid energieffektivisering blir utbyggnadsbehovet av såväl elproduktion som elnät billigare, resursanvändningen minskar och belastningen på miljön mindre. Det är också det billigaste och snabbaste sättet att frigöra mer energi och effekt.³⁸

Energieffektivisering i enlighet med lägre delen av Energimyndighetens spann för lönsam potential ovan (20 TWh) innebär ett minskat eleffektbehov om 5 500 MW³⁹.

Centerpartiets förslag

- Bredda det gröna avdraget till att inkludera fler gröna tekniker som bidrar till energieffektivisering.
- Inför snabbare avskrivningsregler för företag som investerar i energieffektiviseringar.
- Reformera energideklarationerna för att minska den administrativa bördan, förtydliga begrepp som försvårar tolkningen av reglerna och se till att energideklarationerna faktiskt styr mot energieffektivisering.
- Inför ett energieffektiviseringsmål om 50 procent till 2030 i EU.
- Skärp kraven i ekodesigndirektivet för att fasa ut fler smutsiga energibovrar och främja mer energieffektiv teknik.

³⁸ <https://energimyndigheten.a-w2m.se/System/TemplateView.aspx?p=Arkitektkopia&id=0e274642c00a4132844c6ed198997d93&q=2024:03&lstqty=1>

³⁹ Enligt beräkningar från Riksdagens utredningstjänst, RUT 2025:309

Flexibilitet

I ett elsystem med hög andel väderberoende kraft varierar elpriset mycket mer än i ett system med mycket baskraft. Ett sådant system skapar behov och lönsamhet för investeringar i flexibilitet som komplement till vind- och solkraften.⁴⁰ Anledningen till att man ändå vill ha ett system med mycket väderberoende kraft är att kunna nyttja de låga priser som dessa kraftslag erbjuder.

Flexibilitet fungerar på samma sätt som när man bokar hotellrum. Vid hotellbokning under sportlovsveckan finns det stor risk att priserna är höga – eftersom efterfrågan är hög. Men om du väljer alternativet *”jag är flexibel”* kan hotellet ofta hitta billigare alternativ om du kan tänka dig att boka ett par dagar innan eller efter den tilltänkta veckan. Om en verksamhet på samma sätt har möjlighet att flytta sin elanvändning i tid, det vill säga möjlighet till flexibilitet, så kan effekttoppar undvikas och nätet blir inte överbelastat, samtidigt som verksamheten får lägre elkostnader.⁴¹ Det är en princip som liknar den som ligger till grund för prissättningen av trängselskatter i Stockholm och Göteborg, som bidrar till att fördela ut trafiken över större tidsrymd.

Det finns redan idag tjänsteföretag som säljer el genom smarta tjänster där det ingår att man kan få lägre elpris om man exempelvis laddar bilen på natten när efterfrågan är lägre. Digitaliseringen underlättar alltså en övergång till ett elsystem med större andel variabel elproduktion.

Efterfrågefleksibilitet bidrar också till att resurserna i elsystemet används effektivt eftersom kostnaderna för att bygga ut elproduktionen minskar. Enligt Göteborg Energi kan flexibilitet kapa effekttopparna i Göteborg tillräckligt för att frigöra plats i nätet motsvarande behovet i en kommun i samma storlek som Partille eller Enköping⁴². Vind- och solkraften kan också nyttjas bättre om elanvändningen styrs i högre grad, men då måste prissignalerna synliggöras bättre.⁴³

⁴⁰ https://research.chalmers.se/publication/536840/file/536840_Fulltext.pdf

⁴¹ https://fossilfrittserverige.se/wp-content/uploads/2023/02/FFS_Strategi_Energi_Tryck_V2-1-1.pdf

⁴² https://fossilfrittserverige.se/wp-content/uploads/2023/02/FFS_Strategi_Energi_Tryck_V2-1-1.pdf

⁴³ <https://www.ei.se/download/18.d4c49f01764cbd606218b3b/1617109641860/Efterfrageflexibilitet-en-outnyttjad-resurs-broschyr.pdf>

Trots möjligheterna styr dagens skattesystem med hög energiskatt och ett fast belopp inte mot flexibilitet. Inte heller elnätregleringen premierar flexibilitet och effektivare resursutnyttjande, vare sig i tariffstrukturen med en hög andel fasta kostnader eller bolagens intäktsreglering där utbyggnad av nät är det som premieras och ger avkastning. I stället borde ökat utnyttjande av befintliga nät värderas högre, likt infrastrukturens fyrstegsprincip där utbyggnad kommer i sista hand. Utbyggnad är dessutom det alternativ som tar längst tid att genomföra. Nyttorna från flexibiliteten är svåra att bedöma, men värderas åtminstone till miljardbelopp årligen.⁴⁴

Centerpartiets förslag

- Inkludera teknik för smarta hem i det gröna avdraget.
- Ändra elnätregleringen så att flexibilitet och effektivare resursutnyttjande premieras högre än utbyggnad.
- Energiskatten görs om så att styrsignalerna för flexibilitet förstärks snarare än försvagas (minskade fasta avgifter).
- Ge Energimarknadsinspektionen och Svenska kraftnät i uppdrag att utveckla flexibilitetsmarknader och möjliggöra för fler typer av aktörer att delta.

Nytt marknadsverktyg: Elgarantisystem

Centerpartiet värnar om vår nuvarande energimarknad och tror, likt en mängd remissinstanser att en ökad politisering av elmarknaden kommer att försena och fördyra ny elproduktion. Däremot kommer det behövas komplement till nuvarande modell som fortsatt håller elpriserna nere, men som ser till att el finns under alla dygnets timmar. Vi vill därför införa ett elgarantisystem med effektupphandling som tryggar elförsörjningen genom att täcka upp med produktion från flexibla källor de få timmar om året som ordinarie elsystem inte räcker till.

Systemet är ett komplement till dagens energimarknad som prissätter och ökar lönsamheten i planerbar och flexibel kraftproduktion för att kapa pristopparna. Ersättningen ska också kunna gå till befintliga kraftverk som med enkla och kostnadseffektiva medel kan skruva upp sin produktion i den befintliga anläggningen och även innefatta exempelvis gårdsstöd för biogasturbiner.

⁴⁴ <https://www.ei.se/download/18.d4c49f01764cbd606218b3b/1617109641860/Efterfrageflexibilitet-en-outnyttjad-resurs-broschyr.pdf>

Slutord

Tid och pengar är viktiga resurser när vi bygger vårt samhälle långsiktigt, hanterar kortsiktiga kriser och prioriterar våra gemensamma resurser. Centerpartiet har nu gjort det jobb som regeringen misslyckats med, nämligen att prioritera målet *mer el* snarare än medlet som för regeringen alltid bara varit *kärnkraft, kärnkraft, kärnkraft*.

Vi presenterar en alternativ strategi för Sveriges elförsörjning, som tack vare effekthöjningar inom befintlig kraft: i kraftvärmens i söder och i vattenkraften i norr kan täcka ett ökat elbehov och vara på plats dubbelt så snabbt som regeringens förslag till en fjärdedel av priset. Tillsammans med åtgärder inom våra andra fossilfria kraftslag kan vi möta Sveriges ökade elbehov - för vår gemensamma säkerhet, för elpriserna, för klimatomställningen, för jobben och en ljusare framtid.